

دریچه

از زندگی عشایر لذت ببرید

کوج فرصتی برای جذب گردشگر

ماشالله افسر / کهگیلویه و بویر احمد

■ اسب سفید وحشی روی پاهای سستربش ایستاده روبه وسعت سسترگ دنا شهیم می کشد. دشت یکسره سبز است و سبز، چشمه است چشمه که در دل کوه می جوشد و فریاد کنان به دامن دشت می ریزد. دنا کم کم رخت عروسی و پیراهن برفی اش را از تن در آورده و کوه عظمت سپید خود را با همینه سبز و شکوه بلوط عوض می کند. رود از کوه کنده شده در آغوش دره وحشی و طغیانگر در جلگه نعمت خیز خوزستان هر لوله کنان به خلیج همیشه فارس می پیوندد. بهار برگشته و گل های وحشی و لاله های واژگون بر بلوط زاران دنا همراه چویل و ربواس زمین را می آرایند. ایل از قشلاق دل کنده و هوای سفر می کند. اسب سفید وحشی یاغی و سرکش تشنه تاخت و تاز در کوه و دشت عنان گسیخته تپه ماهور ها را زیر سم کوبانده چالاکي خود را به رخ دشت می کشد. دختران ایل ، دختران هزار ستون شعله به طاق بلند دود در دشت مه زده، می پرندت به ماقبل تاریخ، به روزهای شکوه و شوکت دنا و کیخسرو. همه چیزی در بدویتی بی مرز نشان از زندگی دارد. زاگرس سرسبز است و زیبا، زیبا برای آنکه دلش هوس هوای تازه کرده و دیدن مردان و زنان ایل و صدای زنگوله گوسفندان در تنگه ها و دشت ها یادآور نوستالژی غریب پیوند انسان با طبیعت و غربت کنونی اوست. عشایر صدها کیلومتر راه را پیموده و با شور و اشتیاق گوسفندانش را در پهن دشت دامنه های زاگرس به میهمانی چشمه ساران و علف های تازه می برد. چشمه های زاگرس خنک و جوشان اسبان ایل را سیراب کرده و سرمست و وحشی به هر سویی می تازند. چوپان مست و سرخوش صبحگاهان با شیر تازه و داغ در سرمای صبحدم کوهستان، هوای ناب را استنشاق کرده و نوای کبکان و بلبلان انیس خلوت اومی شوند. عشایر از استان های خوزستان، فارس و بخش گرمسیری استان کهگیلویه و بویر احمد در اطراف یاسوج، کاکان و ساورز اترق کرده و سیاه چادر ها با همت زنان و مردان ایل بر پا می شوند. عشایر و نحوه زندگی آنان همیشه فرصتی مغتنم برای گردشگرانی بوده که علاقه مند به بازدید از کوچ و آشنایی با نحوه زندگی آنها می باشند. ایران سرزمینی بسیار زیبا با پتانسیل های فراوان گردشگری برای طبیعت گردان و گردشگران در تمامی حوزه ها از جمله تاریخی، بیابان گردی، کوهنوردی و... است. در کهگیلویه و بویر احمد عشایر سابقه ای به درازی تاریخ دارند و هنوز هم در اکثر نقاط استان مخصوصا در فصل بهار و تابستان می توان سیاه چادر هایی را دید که نشانه زیست بوم عشایری اند. جغرافیای بی بدیل این استان از شاهراه های کوچ عشایر است، بخش عمده مسیر قشلاق و ییلاق ایل قشقای، بزرگ ترین ایل کوچ رو ایران و عشایر بویر احمد از بلوط زاران و کوهپایه های زاگرس در کهگیلویه و بویر احمد می گذرد. کوچی که هنوز به همان سبک و سیاق چندین هزار ساله از اوایل اردیبهشت به سمت ییلاقات آغاز می شود و کمی مانده به پاییز به همان سبک و سیاق رو سوی قشلاق و گرمسیر می گیرد، بی تردید این عشایر با ریشه می توانند نمونه بسیار مناسبی برای گردشگران و زیست هایی باشند که در حسرت دیدار و آشنایی با زندگی عشایری و کوچ رو ها هستند. مسیر های کوچ عشایر در استان از قشلاق استان های خوزستان، فارس (مسئنی) و شهرستان های گچساران، کهگیلویه (بخش گرمسیری) شروع می شود و هر ساله با مجوز دولت، آنها از ۲۵ اردیبهشت اجازه ورود به ییلاق می گیرند و به سر حداث خود کوچ می کنند. ییلاقات عشایر قشقای و بویر احمد نیز کاکان، دشت روم، پادنا، چنار، زنگاو... را شامل می شود. هر کدام از این مناطق هم به لحاظ زیبایی های منحصر به فرد طبیعی و هم هوای خنک بهاری تابستانی ره رهگذر و گردشگری را جذب و مسحور خود می کند. گردشگران مشتاق عشایر و کوچ در این تور تنها از طبیعت و هوا بهره نمی گیرند، چه آنکه فرهنگ و نحوه زندگی عشایر نیز خود سرشار از جذابیت و زیبایی است. از مهم ترین خصوصیات عشایر که می تواند مورد توجه گردشگران قرار گیرد یافت اجتماعی زندگی آنهاست که به صورت ایلات که خود به زیر مجموعه طوایف، تیره ها و دسته ها تقسیم بندی می شود. پوشش مردان و به خصوص زنان عشایر امان ها و خصوصیات منحصر به فرد خود را دارد. مینا، چارقد، لچک، داگ و تمبان قری وقتی که بر تن زن عشایر می نشیند و بازی و نگ که نشات گرفته از طبیعت بکر آنهاست، چشم هر بیننده ای را خیره می کند. در زندگی عشایر لیبیات پایه و اساس مواد غذایی را تشکیل می دهد. کره، ماست، دود، پنیر، کشک، قرقروت، سرشیر (خامه) و گوشت همه و همه نشان از استقلال اقتصادی و عدم وابستگی عشایر به شهر دارد. عشایر حتی از لحاظ پوشش و لوازم خانه مثل فرش و گلیم و جاجیم و گبه نیز مستقل بوده و همه را خود بافته و تهیه می کنند. گردشگران کوچ می توانند محصولات و هنر دست عشایر را مستقیم و بی واسطه همان جا در دل طبیعت و از دست بافنده و طراح آن از سیاه چادر عشایر خرید و پید گاری خاطره انگیزی را همیشگی برای خود مهیا کنند. این صنایع دستی می تواند خود به عنوان بسته های فرهنگی حتی در صادرات هم استفاده شود. خصوصیت دیگر زندگی عشایر این است که همیشه و در طول تاریخ مردمانی خونگرم، میهمان نواز و خوش خو بودند. بازدید از زندگی عشایر به رغم همه بکری و تازگی اش کمترین هزینه را برای گردشگران دارد. علاوه بر این مهرهای باغشایر و همنشینان با آن منجر به خوشحالی آنان و امیدواری به این مهم می شود که هنوز فراموش نشده اند و زندگی و مقاومت شان در برابر سختی های طبیعت و جهان مدرن به محلی برای کسب درآمدشان نیز بدل شده است.

بانگاهی به آلودگی های سکوی نفتی اماراتی ها در ساحل قشم

هدیه عرب ها به خلیج فارس

معصومه شهریاری

می دهد. پیگیری های وزارت امور خارجه در این زمینه در حالی به بار نشست که به لحاظ اهمیت جلوگیری از آلودگی و حفظ محیط: یست خلیج فارس در ارتباط با اکتشافات، حفاری ها و آلودگی های نفتی سازمان های منطقه ای مهمی همچون رایپی از سوی امضا کنندگان کنوانسیون ۱۹۷۸ کویت (کشورهای حاشیه خلیج فارس و حتی امارات عربی متحده)، تشکیل شده و فعالیت می کنند اما تاکنون هیچ گونه اقدام های جدی و حفاظتی در این باره از سوی هیچ یک از کشور های عضو دیده نشده است. وجود این غول آهنین تنها یک مورد از چند هزار مورد آلودگی هایی است که به عکس پیدایی آشکار این غول خلیج فارس به طور پنهان یا آشکار در حال دست و پنجه نرم کردن و مقاومت در برابر آن است؛ مقاومتی که بالاخره یک روز به پایان می رسد.

۱۰ میلیون تن آلاینده جنگی

شرایط اقلیمی و ویژه خلیج فارس این خلیج را بسیار شکننده و آسیب پذیر کرده است. خلیج فارس به دلیل شرایط اقلیمی و آلودگی های ناشی از تردد بیش از حد کشتی ها و شرایط و ویژه حاکم و موقعیت بسیار شکننده و آسیب پذیری قرار گرفته است، به همین دلیل نیز این دریا نیمه بسته با ورود کمترین آلاینده دچار آسیب های زیست محیطی می شود و تأثیر مخربی بر سلامت آبزیان و موجودات بر جای می گذارد. توده های آب در خلیج فارس دارای حرکت ضعیفی هستند که جهت حرکت آنها پیر خلاف عقربه های ساعت بوده و در نتیجه زمان نسبتا زیادی طول می کشد تا آب های خلیج فارس از طریق تنگه هرمز تعویض شوند و این زمان حدود سه تا پنج سال برآورد شده است. کندی جابه جایی آب خلیج فارس در حالی است که آمار ها از تردد سالانه بیش از ۱۰ هزار شناور در این منطقه حکایت دارند که بیش از ۷۵ درصد آنها به حمل و نقل نفت و محصولات نفتی می پردازند. سالانه حدود ۲۵ هزار تانکر نفتی از طریق تنگه هرمز عبور می کنند که ۶۰ درصد نفت جهان از طریق آب های خلیج فارس می گذرد. مرگ ومیر آبزیان، مهاجرت آبزیان به خارج از منطقه، تغییرات در تنوع زیستی و کاهش تنوع زیستی و تغییر رفتار موجودات در محیط زیست منطقه، از جمله آثار ناشی از آلودگی دریاهاست.

علاوه بر آلاینده هایی که از طریق صنایع حاشیه سواحل وارد این دریا می شوند، بخش اعظم آلاینده های موجود

در خلیج فارس از نوع نفتی است که تاکنون باعث نابودی در صد بالایی از آبزیان و ماهیان این دریا شده است. خلیج فارس و دریای عمان براساس آخرین آمار ارایه شده در گزارش های جهانی بر اثر ورود آلاینده ها از کشتی های نفتی و تجاری و ۱۰ میلیون تن آلاینده جنگی و فاضلاب یکی از آلوده ترین مناطق دریای جهان است. آلودگی خلیج فارس براساس آمار های رسمی حدود ۴۷ برابر حد متوسط بین المللی است اما به رغم هشدار درباره فعالیت های نفتی در خلیج فارس چه از سوی ایران و چه از سوی کشورهای عربی خلیج فارس خطری دیگر نیز این دریا را تهدید می کند، به طوری که کارشناسان محیط زیست بحران نفتی دیگری مانند خلیج مکزیک را برای خلیج فارس پیش بینی می کنند. لوله ها و اسکله های نفتی خلیج فارس فرسوده شده و خطر نشست نفت در خلیج فارس در زمانی بسیار نزدیک قابل پیش بینی است کما اینکه در حال حاضر کارشناسان با تأیید فرسودگی و وجود آلودگی ناشی از نشست لوله های نفتی اظهار می دارند که ۱/۵ میلیون بشکه نفت در این خلیج ریخته می شود و وزارت نفت باید هر چه زودتر به تعهداتش در مورد تعویض و استانداردسازی خطوط لوله نفت ظرف ۵ تا ۱۰ سال آینده عمل کند.

راه تنفس مسدود است

آلودگی های دریایی به ویژه از نوع نفتی آن جنگل های اسرار آمیز مانگرو را نیز بی نصیب نگذاشته است. جنگل حرا در قشم که یکی از جنگل های شاخص مانگرو محسوب می شود نیز در معرض آلودگی های نفتی قرار گرفته است. این درختان همانند انسان با این تفاوت که از طریق ریشه تنفس می کنند، در طول جزر آب ریشه از آب در آورده و تا زمان آغاز مد نفس می کشد و با بالا آمدن سطح آب سر به زیر آب فرو می برد و تا جزری دیگر نفس در سینه حبس می کند.

جنگل مانگرو که تنها از دو گونه درخت به نام حرا و چندل تشکیل شده اند از پوشش های گیاهی مناطق جزر و مدی سواحل گرمسیری محسوب می شود که شرایط زیستگاهی مطلوبی را برای بسیاری از آبزیان و پرندگان آبی فراهم آورده است. ضمن آنکه نقش غیر قابل جانشینی در زنجیره غذایی دریا عهده دار است. جنگل های مانگرو در سواحل جنوبی ایران با وسعت ۹۲۰ کیلومتر نقش موج شکن هایی را بازی می کند که در مقابل جریان های شدید دریایی و امواج غیر قابل کنترل از سواحل و مناطق مسکونی صیادان حفاظت می کند و با وجود این نقش حیاتی این

سکوی نفتی اماراتی ها در ساحل قشم به گل نشسته است

نگاه

نگاهی به زندگی کوچندگان زندگی ای که چراغ قرمز ندارد

مجتبی کاور / ایلام

■ برق شان چراغ نفتی کوچکی است. اخبارشان از رادیویی باتری قلمی، یخچال های شان تانکرهای آب است، دکتر شان داروهای محلی است، کف خانه های شان نه سیمان است نه موزابیک، نه تخته خواب دارند، نه مبلمان. بلکه روی زمینی که شاید ناهموار هم باشد، می خوابند. با آنکه امکانات رفاهی و ابتدایی ندارند اما حاضر نیستند این آرامش بدون هبایوی خود را از دست بدهند چرا که از این نوع زندگی خود راضی هستند و زندگی تکراری را تجربه نکردند. ییلاق، قشلاق زندگی باعث شده روند زندگی برای آنها تکراری نباشد، این گفته فریدون بهرام خانی یکی از کسانی است که به این نوع زندگی عادت کرده و می گوید: از دوران کودکی تا الان که ۶۷ سال دارم در آرامش و سکوت بوده ام که حاضر نیستم آن را با هیچ چیزی عوض کنم. وی که دارای چهار فرزند است، می گوید: تمام دوران زندگی خود از غذاهای سنتی و طبیعی استفاده کردم. این مرد ۶۷ساله شادمانی خود و خانواده اش را در بارش بارندگی می داند. او در این خصوص می گوید: بارندگی علف مراغ را زیاد می کند و همین امر باعث می شود چراگاه برای گوسفندان زیاد شود و ما دیگر علاوه به صورت دستی به آنها نمی دهیم. مدت زمان ییلاق ما از کرمانشاه تا شهرستان دهلران یک ماه تا ۴۵ روز است و این مدت را به صورت پیاده به قشلاق خود ادامه می دهیم. خان جان یکی دیگر از عشایر این منطقه است که در خصوص زندگی عشایری خود می گوید: این نوع زندگی است که خودمان پذیرفته ایم آن هم به خاطر عادت مان است چرا که از این نوع زندگی راضی هستیم و تمام مایحتاج زندگی روزمره خود را از این طریق به دست می آوریم. پرمرد ۷۰ساله بایخند بر لب می گوید: زندگی شهری برای ما سخت است همان طور که زندگی عشایری برای آنها سخت است. وی می گوید اگر قرار باشد همه شهرنشین شوند، امورات نمی گذرد و باید زمینه زندگی شهرنشینی مهیا باشد و این ما هستیم که باید با دامپروری مایحتاج آنها از قبیل لبنیات، گوشت قرمز، کره، روغن محلی و... در دست آنها قرار دهیم و هر کدام مان در جای خود باید برای شکوفایی کشور همت کنیم. خان جان در ادامه می افزاید: زندگی در این مدت برای من تکراری نبوده و هر روز با زندگی تازه ای روبه رو هستیم، آن هم به خاطر طبیعت که پیش روی خود دارم. هر چند از امکانات اولیه زندگی به دوریم ولی از آسایش و رفاه سطح زندگی خود و خانواده ام راضی هستم. ممکن است سختی هایی هم پیش روی ما باشد ولی در کل، زندگی، زندگی شیرینی است. مهدی مولایی از دیگر کسانی است که نشناخته با لخنند بر لب به استقبال من آمده؛ آمدنی که من را متقلب کرد و از زندگی عشایری خود با لحنی مقتدرانه می گوید: این زندگی است که نسل به نسل به من رسیده و ۴۲ سال است عمر خود را در زندگی ییلاق، قشلاق گذرانده ام. وی که از کنگاور ییلاق کرده مدت زندگی خود را به دور از مریضی گذرانده و علت آن هم استفاده از غذاهای سنتی می داند و می گوید: اگر شهرنشینان مریض می شوند و وجود مواد شیمیایی در مواد مصرفی آنهاست. وی که زندگی عشایری برای خود به شهرنشینی ترجیح می دهد، این گونه بیان می کند: ما آرامش داریم، طبیعت داریم، سکوت داریم و در زندگی ما چیزی به عنوان چراغ قرمز، شلونی، هممه و زندگی تکراری وجود ندارد چرا که زندگی روزانه ای که ما داریم انگار دوباره متولد می شویم و شهر رفتن خود را فقط بصرای خرید برنج، پوشاک... می داند و بس. وی معتقد است باید تلاش کرد تا زندگی کنی. زندگی ای که من و خانواده ام می خواهیم نه ماشین است نه... فقط سلامتی که بتوانیم امورات روزمره خود را بچرخانیم. این در حالی است که طبق آخرین سرشماری اجتماعی، اقتصادی در سال ۱۳۸۷ مرکز آمار ایران، ۹۷۴۳ نفر شناور در استان ایلام وجود دارد که از این میزان ۳۱۰۸۴ نفر مرد و ۲۸۳۰۷ نفر زن که در مجموع ۹۹۹۹۱ نفر هستند. مهندس کریمی، مدیر کل امور عشایری استان ایلام گفت: از این تعداد شناور در قشلاق ۵۴۲۲ شناور کوچ رو و ۲۰ نفر دین ماه در قشلاق هستند که مدت پنج ماه در قشلاق زیر سر پناه به سر می برند. وی تشریح کرد؛ تعداد ۶۷۸ شناور زوله و زنگنه از استان کرمانشاه و ۴۶۷ شناور از استان لرستان و ۲۷۶ شناور از استان همدان به صورت میهمان وارد استان می شوند و در مناطق قشلاقی محسن آباد مهران، برتش، موسیان و نهر عنبر دهلران و در کرک شهرستان آبدانان مستقر می شوند. مدیر کل امور عشایری استان ایلام اظهار داشت: اداره امور عشایری استان ایلام سالانه ۵۰۰ هزار متر مکعب به ۵۴۲۲ شناور آب رسانی می کند. مهندس کریمی گفت: سالانه هشت هزار تن جو و ۱۶۰۰ تن کنسالترو توسط تعاونی های امور عشایری استان توزیع می شود. این مقام مسئول تشریح کرد: از سال ۱۳۷۲ تاکنون اداره امور عشایری استان توانسته هزار و ۷۰۰ هکتار اراضی آبی در قالب ۳۵ چاه عمیق به عشایر داوطلب در محسن آباد مهران، برتش و دهلران واگذار کند. مهندس کریمی با اشاره به اینکه از مجموع ۱۶ هزار و ۵۰۰ شناور عشایر در سال ۱۳۶۶، پنج هزار و پانصد شناور را به طور داوطلبانه ادغام و ۱۱ هزار شناور موجود در قشلاق و ییلاق ساماندهی شده اند که ان شاء الله توافق ۱۴۰۴ تمامی عشایر در قالب کوچ و اسکان ساماندهی کامل یابند.